

UMETNOST

MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO • LETO II • 5-6

Božidar Jakac - Sveta noč v Ameriki - lesorez

Srečno Novo leto
vsem cenj. naročnikom in čitateljem!

Uredništvo in uprava
„UMETNOSTI“

OPOZORILO!

Pogoj za točno in redno izhajanje „UMETNOSTI“ je pravočasno plačevanje naročnine.

Ker je s pričujočo dvojno številko zaključena prva polovica tekočega II. letnika 1937/1938, prosimo naše cenj. naročnike za plačilo vsaj polletne, po možnosti pa celoletne naročnine. Poštne položnice smo priložili.

»Umetnost« — izide dvanajst številka na leto. Celoletna naročnina znaša 60 din, na umetniškem papirju 90 din; za inozemstvo 70 din, odnosno 100 din. Posamezna številka 8 din, oziroma 12 din. Naroča se na naslov: Uprava »Umetnosti«, Ljubljana, Pod turnom št. 5.

Izdaja Bibliofilska založba v Ljubljani. Urejuje uredniški odbor (dr. Rajko Ložar, France Gorše, Martin Benčina), odgovarja Miha Maleš. Vsi v Ljubljani. Nenaročeno gradivo se ne vrača. Tisk Narodne tiskarne (predst. Fr. Jeran) v Ljubljani.

RAZSTAVA BRATOV ŠUBICEV

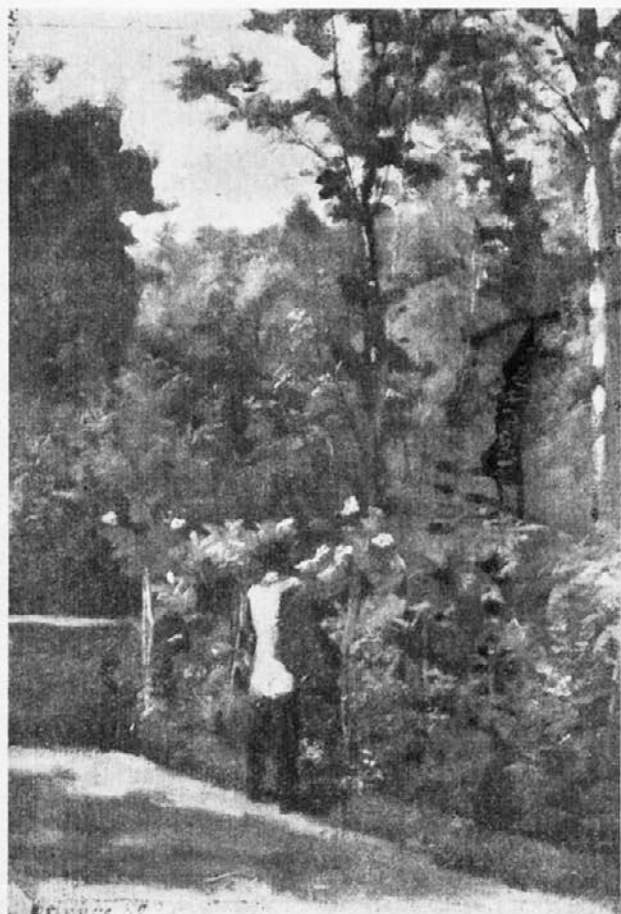
(Otvoritveni govor predsednika Narodne galerije v Ljubljani dr. Frana Windischerja, dne 7. novembra 1937)

Danes je v tem velikem domu slovenske likovne umetnosti svečan in imeniten dan in smo od srca radostni, da ste prišli, gospoda, v tako gostem številu na ta znamenit praznik naše likovne umetnosti, da v slavnostnem nastrojenju prisostvujete začetku te naše dvojne razstave in da vsi skupaj v upravičenem ponosu na to bogato zbirko čudovite lepote, razgledamo v sijajni reviji pričujoče življenjsko delo slavne slovenske umetniške dvojice, obeh mojstrov Janeza in Jurija Šubica, naših velikanov neminljivega spomina in zaslužene vekovite slave. Mislim, da smem v tako vznesenih besedah govoriti na tem lepem mestu danes, ko pričenjamo to slavnost, ne da bi se moral nadejati tudi le rahlega očitka, da so bile moje besede previsoko ubrane. Iz dejstva samega, da odvarjamo našo razstavo v mogočni osrednji dvorani Narodne galerije, iz katere smo morali začasno preložiti mnogotera dela naših baročnih mojstrov, morete soditi, da gre pri kolektivni razstavi bratov Šubicev za epohalno doživetje v slovenski likovni umetnosti, za velik in redek svojstveni dogodek, ki se zlepa ne ponavlja in bržčas celo ne vrača več.

Četrto leto gre h kraju, kar smo s trudom in muko, po dolgih letih zbiranja in priprave, dali našim zbirkam v Narodni galeriji današnjo obliko in sedanji ustroj, ki je bil ponovno deležen priznanja in pohvale poklicanih domačih in tujih kulturnih činiteljev. Lahko si mislite, da se nismo brez resnega obotavljanja in skrbnega preudarka odločili, da izpraznimo veliko dvorano in damo v tej dvorani, ki je osrčje naših zbirk in naš ponos, mesto zlahtnemu življenjskemu delu naših bratov Šubicev. Ali ko danes v lepi družbi ob pričetku te dvodelne razstave šine naš pogled samo brzo in bežno po mnogoštevilnih slikah, smo z vami utrjeni v prepričanju, da je bilo za Narodno galerijo edino pravilno sprejeti cerkvene mojstrovine bratov Jurija in Janeza Šubica kot ljube goste v veliko dvorano Narodne galerije.

Sedanja skupna razstava cerkvenih in posvetnih del Janeza in Jurija Šubica vam in vsem prihodnjim obiskovalcem zgovorno in nazorno pokaže mnogostransko in ogromno življenjsko delo, sijajno veličino in od Boga darovani talent teh dveh naših mož posvečenega imena in svetlega spomina.

Pričujoča razstava, v obeh svojih delih v veliki dvorani Narodne galerije in razstavnem paviljonu, vam pa tudi izpriča, s koliko gorečo vnetostjo so bila poiskana in zbrana zelo raztresena dela, kako globoko kar do dna smo zajeli po domačih hraniščih. V nezapisanem programu Narodne galerije je bil ukaz naše slovenske domovine in slovenske kulturne skupnosti, da mora Narodna galerija smatrati za temeljno točko svojega dela in prizadevanja, prireditve kolektivne razstave bratov Janeza in Jurija Šubica v ta namen, da taka razstava poočiti naše priznanje in razodene našo globoko hvaležnost nesmrtnemu delu slavnih bratov, ki sta s svojimi nevenljivimi deli za večno zadolžila svoj narod. Že pred leti je bil soglasno sprejet predlog ministra dr. Izidorja Cankarja, da Narodna galerija priredi kolektivno razstavo bratov Šubicev. Od predloga samega do uresničitve te misli je dolga in hrapava pot. Ko smo nastopili to pot, ob začetku priprav, smo sami komaj mogli misliti, da bo zbiralno delo rodilo

Jurij Šubic - Vrtnar - Olje 1882 - Privatna zbirka v Ljubljani

tako obilen uspeh in nam dalo za razstavo tako mogočno število umetnin cerkvenega in posvetnega značaja. V toliki obilici zbrana cerkvena in posvetna dela so vodila kar neogibno, skoro samo po sebi do dvodelne kolektivne razstave, do razstave cerkvene umetnosti v Narodnem domu in do razstave posvetnih slik v razstavnem paviljonu. Mnogoštevilne lepe slike so zaupane Narodni galeriji za pričujočo razstavo. Obilno je povrnjen velik trud posebnega razstavnega odbora, ki ga pod načelstvom kustosa dr. Rajka Ložarja sestavljajo odvetnik Marjan Marolt, univ. profesor dr. Francè Stelè, slikar Matej Sternen, monsignor Viktor Steska, odvetnik dr. Milan Šubic in ravnatelj Ivan Zorman. Tem gospodom in pa trojici dr. Rajko Ložar, Ivan Zorman in Stane Mikuž, ki so opravili težavno zbiralno delo, hodeč od sela do sela, od vrha do vrha, od doma do doma in znašali pred vami zbrana slikarska dela, velja danes naša iskrena in pristrčna zahvala. V srčni skrbnosti sta z umnim delom naša odlična strokovnjaka slikar Matej Sternen in profesor Mirko Šubic mnogoštevilne zbrane slike večje obnovila, očistila jih peg, oživila jih in pomladila, da jih vidimo osvežene v kar mladostnem žaru in blesku. Zaupana nam bogata zbirka Šubicev se povrne po tej razstavi olepšana, oživljena in osvežena v tiste naše kraje, od koder je po veliki dobroti in hvalevrednem razumevanju krajevnih činiteljev prišla za kratko dobo k nam v goste. Gospoda, pokličimo si v spomin, da bo skoro petdeset let, kar sta odložila brata Šubica svoje mojstrske čopiče. V tej dolgi dobi so njuna dela, često hranjena na mrzlih mestih, utrpela mnogokatero škodo in tudi izgubila prvotni lesk in blesk. Po skrbni negi se povrne ta žlahtna zapuščina na stene tistih penatov,

Janez Šubic - Podoba sestre Mice - Olje 1880 - Privatna zbirka v Ljubljani

ki jih je vajena. Obnavljalno delo je dragocene vrednosti za razstavljene Šubice in gre dolžno priznanje vseh ljubiteljev slovenske kulture za to delo Narodni galeriji. Ob tej slovesni priliki je naša dolžnost, da damo svoje iskreno priznanje in da izrečemo pristržno zahvalo vsem tistim upravam in tisti gospodi, ki nam je dala za to razstavo svojo vzpodbudno podporo in oporo ter svoje zaupanje. Bodi mi dovoljeno izreči globoko občuteno zahvalo na tej svečanosti prevzvišenemu gospodu knezoškofu, prečastitemu monsignoru Viktorju Steski, gospodu ravnatelju Narodnega muzeja dr. Josipu Malu, prečastitim gospodom župnim upraviteljem in vsem gospodom privatnim lastnikom in hranilcem slikarskih in grafičnih del bratov Šubicev. Daleč naokoli po naši lepi deželi so bila dela bratov Šubicev raztresena, z velikim naporom smo jih priklicali te dni na slavnostni pregled v belo Ljubljano, res ne vseh, ali do malega vsa imenitnejša. Ko jih pregledamo in se poglobimo v njih čudovito lepoto, šele spoznamo veličino, stvariteljsko silo, darovitost, srce in glavo teh dveh stebrov cele naše novejšje likovne umetnosti. Za našo likovno umetnost je razstava bratov

Jan Preisler - Pomlad - Olje - Moderna galerija v Pragi

Šubicev osnovne važnosti. Proži nam celoten pregled in veren zapis velikega življenjskega dela bratov Šubicev, nove poglede, nove ocene in nove vzpodbude prinese našim umetnikom, našim veščakom ter vsem ljubiteljem naše likovne umetnosti. Moja iskrena želja je, da ta prelepa razstava poživi in poglobi zanimanje za slovensko likovno umetnost ter za umetniška dela in življenjske potrebe naših umetnikov vseh generacij in vseh struj.

Obema bratoma Janezu in Juriju so bili sojeni samo kratki dnevi. Nobeden od njih ne doseže štirih življenjskih križev, oba rahlega zdravja sta v mladosti vzgledno marljiva, rišeta, slikata, vadita se, študirata, kopirata in sta tako živ dokaz, kaj more in kaj mora storiti tudi najbolj darovit slikar, da se povzpne na višine slikarskega ustvarjanja doma in na tujem. Oba žene v svet iz ozkih razmer, ki vladajo tiste čase, ko smo Slovenci šele vstajali in se prebujali. V trdih okoliščinah vztrajata v mrzli tujini, uveljavljata se s svojo marljivostjo in s svojo veliko darovitostjo, dosežeta priznanje velikega sveta v Italiji, v Avstriji, v Pragi, v Nemčiji in v Franciji, ali nikdar ne pozabljata sredi udobnejših in naprednejših razmer na ljube kraje svojih dedov in očetov. Zavedna Slovenca sta, ki rada prihajata po srčni potrebi na svoj dom v domače okolje. Desetletja že ležita daleč od domovine v hladni tuji zemlji, ker jima ni bilo dano, da počiva njih prah v domači lehi tam nekod, kjer še živi in se udejstvuje krepek in žilav rod Šubicev, v katerem še danes živi čvrsta umetniška tradicija in božji dar za likovno umetnost. Ime Šubicev nam v slovenski kulturi ljubo in mило zveni ter ima v naših srcih krepko donišče.

Jan Preisler - Črno jezero - Olje - Moderna galerija v Pragi

Ko danes odpiramo na stežaj vrata v Narodno galerijo in v razstavni paviljon ter vabimo Slovence in vse prijatelje naše likovne umetnosti na kolektivno razstavo Janeza in Jurija Šubica, hoteč tako dokazati dejansko svojo neomajno hvaležnost, svoje veliko spoštovanje in svoje občudovanje tega velkima možema svoje krvi, mislim, da storim prav, ako končam svojo uvodno besedo z iskreno željo, da nam dobra božja roka nakloni še kaj takih umetniških genijev, kakor jih je dal darovati rod Šubicev, ki še domuje v zali naši Poljanski dolini. Slava bratoma Juriju in Janezu Šubicu in njuni divni umetnosti, čast darovitemu rodu naših Šubicev!

France Vodnik

SREČANJE

Kako sinje oči imaš, deklica,
kam blodijo plahe, kam strmé,
kam plamen teh ognjev gre,
ki ti v očeh gorijo, deklica?

Te svetle sanje, ki v očeh žaré:
v katere te skrivnosti vodijo?
Ali za srečo daljno blodijo,
ali le v lastno globokost strmé?

Josef Navrátil - Za mizo - Olje

Auguste Rodin

RISBA IN BARVA

Pri risbi, zlasti nevednežem, najbolj ugajajo brezizrazne podrobnosti v izdelavi in lažna plemenitost v gibih. Preprost človek nikakor ne razume smelo zajete vsebine, ki z naglico hiti preko nepotrebnih detajlov in se ustavlja pri resničnosti celote. Tudi ne razume iskrenega opazovanja, ki zaničuje teatralične poze in se zanima samo za povsem enostavne in mnogo bolj razgibane drže realnega življenja. Pri pojmovanju risbe je mnogo napak, ki jih je težko popraviti.

Predstavljamo si, da more biti risba sama po sebi lepa, je pa vresnici lepa le po resnicah in čustvih, ki jih predstavlja. Občudujemo v témah močne umetnike, ki kaligrafirajo brezpomembne obrise in z vso natančnostjo podajajo posamezne osebnosti. Navdušujemo se nad pozami, ki jih nikdar ne opazimo v naravi in ki jih pre-sojamo kot umetniško pojmovane, ker spominjajo na tisto ohromelost udov, ki jo najdemo pri italijanskih modelih. Temu se navadno reče lepa risba. V resnici to ni nič drugega kot čarovnija, ki naj zijala pripravi do občudovanja.

Risba je v umetnosti isto, kar je v leposlovju stil. Stil, ki je izumetničen in hoče biti po sili viden, je slab. Dober stil je samo tisti, na katerega popolnoma pozabimo in pri katerem se vsa pozornost čitatelja osredotoči na obravnavani predmet in podano čustvenost. Umetnik, ki se ponaša s svojo risbo, in pisatelj, ki hoče doseči povzdigovanje svojega stila, sta podobna vojakom, ki bi se šopirili v svojih uniformah, a bi odklanjali vojskovanje, ali pa poljedelcem, ki bi neprenehoma čistili plužne lemeže, da bi se svetili, mesto da bi jih zasadili v zemljo.

Resnično lepa risba in lep stil sta ona, pri katerih niti ne mislimo, da bi ju hvalili, toliko nas prevzame zanimanje za predmet, ki ga izražata. Isto velja za barvo. V resnici ni lepega stila, ne lepe risbe, niti lepe barve: obstoja ena sama lepota, lepota razodetja resnice. Kadar se v kakem literarnem ali umetniškem delu zablesti resnica, globoka misel ali močno čustvo, je povsem jasno, da so stil, barva in risba sijajni. Toda te lastnosti so samo odsev resnice.

Po pravici občudujemo Rafaelovo risbo. Toda ne smemo občudovati nje same radi uravnoteženih črt in večje ali manjše spretnosti v risbi. Ljubiti jo moramo radi

Josef Navrátil - Podoba dame - Olje - Moderna galerija v Pragi

vsebine same, ki jo izraža. Vsa njena zasluga je v prekrasni vedrini duše, ki je gledala z Rafaelovimi očmi in se je izražala z njegovo roko. To je ljubezen, ki se je iz njegovega srca prelila na vso naravo. Vsi tisti, ki sami niso imeli te nežnosti, so si skušali pri urbinskem mojstru izposoditi njegove linearne kadence in gibe njegovih oseb, ustvarili pa so le zelo dolgočasne, neresnične posnetke.

Kar moramo občudovati v Michelangelovi risbi, niso morda poteze same na sebi, smeje okrajšave in proučena anatomija, marveč mrmrajoča in obupna moč tega titana. Posnemovalci Buonarottija, ki so ne da bi imeli tudi njegovo dušo, kopirali v sliki njegove podprte drže in nežno mišičevje, so postali smešni.

Pri Tizianu ne smemo občudovati samo barvenosti in več ali manj prijetne harmonije, marveč smisel, ki jo umetnina predstavlja. Resnična prijetnost te barvenosti je samo v njeni prelestni in prevladujoči suverenosti. Resnična lepota Veronesejevih barv izvira iz vtisov, ki jih vzbudijo, srebrnega bleska in elegantne pristrčnosti patricijskih praznikov. Rubensove barve niso nič same na sebi. Ves njihov žar bi bil zaman, če ne bi podajale vtisov življenja, dobrote in krepke čutnosti.

Morda ni umetniškega dela, čigar mikavnost bi bila samo v ravnesju linij in tonov in ki bi bilo namenjeno samo za oči. Če na primer poslikana okna iz XVII. in XVIII. stoletja zamikajo naše poglede zaradi žametno temne modrine, ljubkosti vijoličaste barve in toplih karminov, je to zaradi tega, ker predstavljajo ti toni ono mistično blaženost, ki so jo pobožni slikarji teh dob upali doseči v nebesih svojih sanj.

Če so perzijske lončene posode, ki so posejane s tirkizno rdečimi nageljni, tako čudovite, je to zaradi tega, ker predstavljajo njih odenki z nekim svojstvenim učinkom dušo neznane doline sanj in čarobnosti. Vsaka risba in vsaka barvna skupnost ima tudi nek pomen, brez katerega ne bi bilo nobene lepote.

Manj ceniti pa ne smemo rokodelstva v umetnosti. Brez dvoma je rokodelstvo samo sredstvo. Toda umetnik, ki ga zanemarija, ne bo nikdar dosegel svojega cilja, ki je razlaga čustva in idej. Podoben bi bil jezdecu, ki je pozabil dati svojemu konju ovsa. Več kot očitno je, da se pri pomanjkanju risbe in pri napačni barvi tudi najmočnejša čustvena razgibanost ne more izraziti. Nepravilnostim v anatomiji se bomo smejali, medtem ko bo umetnik hotel, da bi nas njegovo delo zgrabilo. To je nesreča,

Jan Štursa - Legionari - Kamen - Banka češkoslovaških legij v Pragi

ki obdaja danes mnogo mladih umetnikov. Ker niso resno študirali, jih vsak trenutek izdaja njihova nespretnost. Njihovi nameni so dobri, toda prekratka roka, skrivljena noga in netočna perspektiva odbijajo gledalca. V resnici ne more nobena nenadna inspiracija nadomestiti dolgotrajnega dela, ki je nenadomestljivo in nudi očem spoznanje forme in proporcij in napravi roko ubogljivo vsem pravilom čustev.

Ko sem rekel, da je treba na rokodelstvo pozabiti, nisem niti najmanj mislil, da ga umetniku ni treba poznati. Nasprotno, treba je imeti dovršeno tehniko, da prikriješ svoje znanje. Brez dvoma so za preprostega človeka žonglerji, ki ustvarjajo s svinčnikom razne ckraske in izdelujejo omamne barvne ognjemete, ali pišejo fraze, emajlirane z nenavadnimi besedami, najbolj spretni ljudje na svetu. Toda velika težkoča in višek umetnosti je naravno in enostavno risanje, slikanje ali pisanje.

Pravkar ste videli sliko, ali prečitali stran knjige. Ozirali se niste niti na risbo, niti na barvenost ali stil, ganjeni pa ste do dna srca. Ne bojte se, da ste se zmotili: risba, barvenost in stil so bili tehnično popolni.

Kak neodvisen realist bi morda presojal Rafaelovo barvenost kot netočno, toda pesniki bodo rekli, da je resnična. Gotovo pa bi se Rembrandtova ali Rubensova

Slovenska ljudska umetnost - Mali kruhek iz Stare Loke

barvenost, v zvezi z Rafaelovo risbo, zdela smešna in izmaličena. Pravtako se Rembrandtova risba razlikuje od Rafaelove, zato pa ni nič manj dobra.

V kolikor so Rafaelove linije nežne in čiste, toliko so Rembrandtove pogosto grobe in vzbujajo zgražanje. Vizija velikega Nizozemca se ustavi pri gubah na oblekah, hrapavih obrazih in trdi koži plebejskih rok. Kajti za Rembrandta lepota ni nič drugega, kot ugotovljeno nasprotje med vsakdanjostjo fizičnega razvoja in notranjim izžarevanjem. Toda kako naj bi pokazal lepoto te vidne grdobe in moralne veličine, če bi skušal tekmovati v eleganci z Rafaelom. Priznajmo torej, da je njegova risba popolna, ker absolutno odgovarja zahtevam njegove zamisli.

Napačna je misel, da isti umetnik ne bi mogel biti obenem dober slikar in dober risar in resnično ne vem, kako se je ustalil ta predsodek, ki mu še danes toliko verjamemo.

Če so mojstri dovolj zgovorni in nas s svojimi deli prevzamejo, je jasno, da se zgodi to zaradi tega, ker imajo ravno vsa izrazna sredstva, ki so jim potrebna. Dokazal sem

Slovenska ljudska umetnost - Modeli malih kruhkov iz Sadnikarjeve zbirke v Kamniku

to pri Rafaelu in Rembrandtu. Enako prikazovanje bi se moglo napraviti pri vseh velikih umetnikih. Delacroixu so na primer očitali, da ne zna risati. V resnici pa se njegova risba sijajno združuje z njegovo barvo. Kakor barva je tudi njegova risba pretrgana, mrzlična in prenapeta, polna živahnosti in razgibanosti, pogosto zanikujoča in v tem najlepša. Barvitost in risba — prve ni mogoče občudovati brez druge, ker sestavljata eno samo enoto.

Napaka slabih poznavalcev je, da priznavajo samo eno vrsto risbe — namreč Rafaelovo, ali boljše povedano ne občudujejo niti Rafaelove, marveč risbe njegovih posnemalcev, to je Davidove in Ingresove. V resnici pa je toliko risb in barvitosti, kolikor je umetnikov.

O Düreru se pogosto trdi, da je imel trdo in suho barvo. Niti najmanj! Toda on je bil Nemec, ki je vse posplošil. Njegove kompozicije so natančne, kakor kake logične konstrukcije. Njegove osebe so solidne, kakor znanstveni tipi. Zaradi tega je tudi njegova risba tako poudarjena in barva hotena.

Holbein je bil iz iste šole, zato njegova risba nima florentinske miline. Njegov kolorit nima benečanske mikavnosti, toda njegova linija in barva imata neko moč, poudarek in notranji pomen, ki jih ne najdemo pri nobenem drugem slikarju.

V splošnem lahko rečemo, da je risba pri zelo premišljenih umetnikih, kakor so naštet, izrazito zožena, barva neizprosno stroga in podana kot resnica matematikov. Nasprotno pri drugih umetnikih, ki so bili pesniki srca kot Rafael, Correggio, Andrea del Sarto, imajo linije več gibčnosti in barva več prikupne mehkobe.

Pri tretjih, ki jih navadno imenujemo realiste, to se pravi pri tistih, katerih dojemljivost je bolj zunanja, na primer pri Rubensu, Velasquezu in Rembrandtu teče linija živahno, vzkipi in zopet počiva, barva naenkrat izbruhne v sončne fanfare, naenkrat se zopet razredči v meglena zatišja.

Tako se izrazna sredstva genijev prav tako razlikujejo kakor njihove duše in nikakor ni mogoče reči, da sta pri enem izmed njih risba in kolorit boljša ali manj dobra, kot pri ostalih.

Slikarje bi bilo treba opredeliti po duhovnih vrednotah. Dürer in Holbein bi na primer pripadala logikom. Posebno vrsto bi tvorili slikarji, pri katerih prevladuje čustvo z elegično noto: Rafael, Correggio in Andrea del Sarto. Zopet v drugi vrsti bi bili mojstri, ki se zanimajo za aktivno bitje in realno življenje, v kateri bi trojica Rubens, Velasquez in Rembrandt tvorila najlepše ozvezdje. Četrta skupina

Slovenska ljudska umetnost - Mali kruhek iz Škofje Loke

bi bila podobna umetnikom, kot sta na primer Claude Lorrain (1600—1682, francoski slikar, imenovan »Rafael krajine«, op. uredn.) in Joseph Turner (1775—1851, angleški slikar in grafik, sijajen kolorist, op. uredn.), ki sta videla v naravi tkanino bežnih svetlobnih vizij.

Taka razporeditev bi bila bistroumna in bi bila na vsak način bolj pravična kakor ona, ki loči koloriste od risarjev.

Toda zaradi zamotanosti umetnosti same in človeških duš, ki se izražajo z jezikom umetnosti, bi utegnili biti vsaka razdelitev brez koristi. Tako je Rembrandt pogosto nežen pesnik in Rafael mnogokrat krepek realist.

Potrudimo se, da bomo mojstre razumeli, ljubimo jih in opajajmo se z njihovim genijem! Varujmo se pa, da bi jih označevali, kakor lekarnar označuje svoja zdravila.

(Prevedel Bn.)

Tintoretto - Zadnja večerja - Olje

Miha Maleš

PISMO IZ BENETK

Resnično nisem imel prvotno namena, da si ogledam razstavo giganta Tintoretta ob Velikem kanalu. Je že tako, da ima človek zlasti pred »zgodovinsko« razstavo vedno kake pomisleke in izgovore — prav za prav ni tistega pravega potrebnega navdušenja, ki bi bilo upravičeno in potrebno. Vse, kar se je zgodilo pred nami še tako velikega in lepega, pa četudi še tako mogočnega, pri vsem ima človek občutek, da sta pri vsem tem imela svoje prste vmes — smrt in trohnoba... Pa že vsa ta ogromna dognanja učenjakov in knjig, radodarnost muzejev in galerij, vse to pripelje človeka, ki ljubi resnico tako kot je: golo in čisto — ne našemljeno in s kraguljčki okrašeno — do neke brezbržnosti in apatičnosti, tako da ga je kasneje, ko se zaloti pri vsem tem, sram v dušo in srce.

Kar nalepem sem se nekega jesenskega jutra prijetno gugal na prevozni ladjici, ki vozi gor in dol, sem in tja po Velikem kanalu v Benetkah. Najprvo sem izstopil na Markovem trgu — na Markovem trgu vsak izstopi! Novinec se da seveda fotografirati z golobčki, ki se mu vsedajo za ta čas na glavo, rameni in po rokah. Zanimivo je to opazovati — nevesta je po navadi tako zaposlena z njimi (novoporočenca, poročno potovanje), da tu prvič pozablja na ženina...

S prijateljem sva stopila v komaj vidno senco doževne palače in se zagledala preko cerkve in zvonika Santa Maria della Salute po morju in Benetkah... Benetke!

Koliko sanj, koliko ljubezni, koliko umetnosti se je rodilo tu! Pa muk in trpljenja in smeha in groze, zmag in porazov, zlata in denarja in še sto in tisoč reči. Danes žive Benetke od preteklosti.

Človeka utruja ta prenasičenost: vsak kamen je umetno izklesan, vsako okno, kljuka umetno izdelana, da o spomenikih, fasadah in notranjosti ne govorim. Danes, ko je drugo življenje, drug družabni red, je vse drugače — tudi doživlja in čuti se drugače.

Tintoretto - Risba

Vse Benetke so zaprta zgodovinska knjiga. Spretni Benečani jo odpirajo previdno in obzirno list za listom — bolj za tujce kot za sebe.

Predlanskim Tizian, letos Tintoretto, čez dve leti Veronese in še in še pridejo na vrsto. Vmes pa nešteto muzejev ali stalnih, ali le začasno prirejenih. Knjiga je debela z velikimi poglavji!

Zlasti zanimive so te kolektivne razstave, kot je bila predlanskim Tizianova in letos Tintorettova. Te znamenite razstave se vrše v lepi palači Pesaro ob Velikem kanalu. So nad vse okusno urejene in v dobrih — zlasti po stražnikih zavarovanih prostorih. Saj vsaka še tako majhna podoba predstavlja milijonsko vrednost.

Kot že rečeno, se je letos vršila v tej palači razstava Tintorettovih del. Čeprav ne dosega svojega mojstra Tiziana, je vendar privabil iz vse Evrope prav toliko, če ne več občudovalcev, kot pred dvema letoma Tizian.

To je bila prva razstava Tintorettovih del — podobe so bile izročene namenoma za to razstavo iz vseh cerkva v Benetkah in ostale Italije, kakor tudi iz vseh evropskih, ameriških in ruskih galerij in muzejev. Nekatera dela so bila skoro nepristopna do te razstave in radi tega tudi skoro neznana.

V palači so podobe nameščene v vseh dvoranh prvega in drugega nadstropja, obiskovalcev pa toliko, da je zlasti ob nedeljah in praznikih prava gneča.

Mislím, da ni samo moje mnenje, da vsak, kdor hoče sliko videti in vsaj malo dojeti — pri večji množini umetnin prej ali slej — podleže in omaga. Pri taki razstavi bi človek potreboval, če že ne mesece vsaj tedne, da bi se dostojno pri-

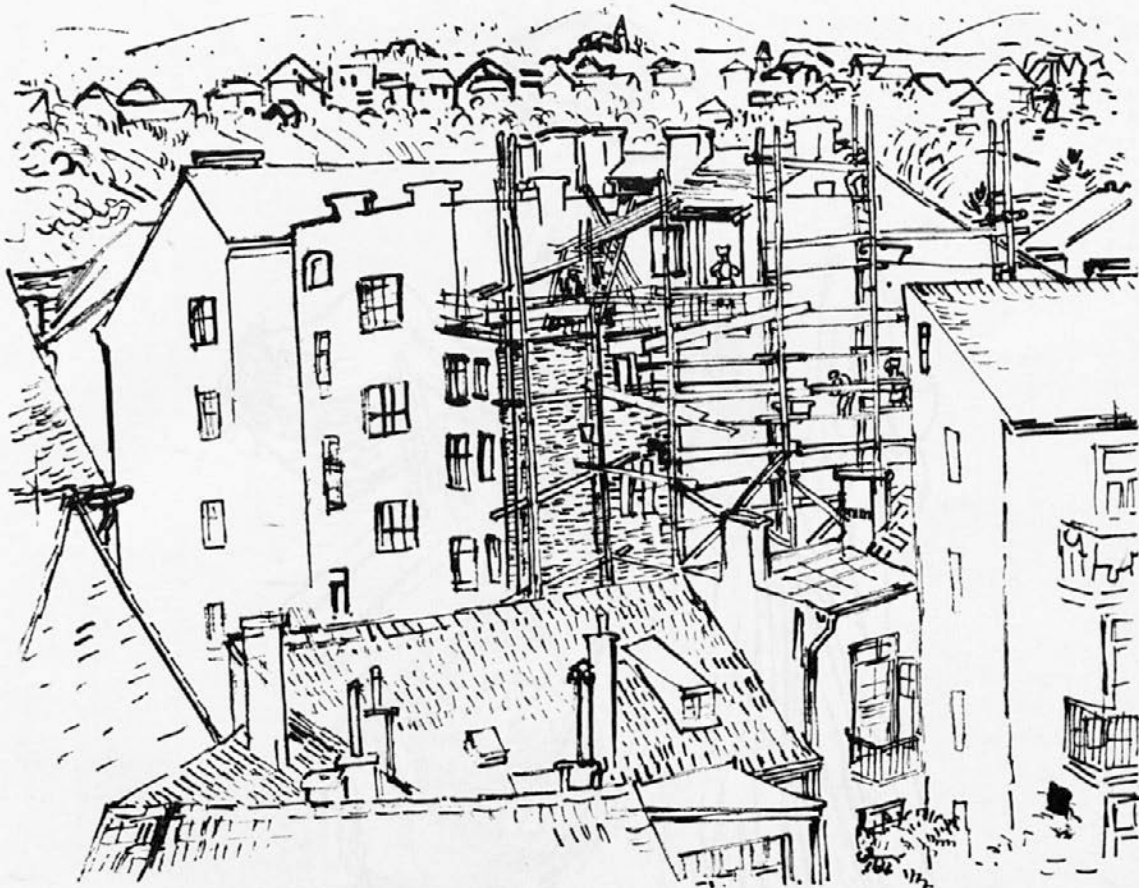

Rudolf Kremlička - Voščanka - Risba

bližal veliki umetnini velikega mojstra, ki mu je bilo sojeno, da je s svojimi deli napravil zarezo v svoje stoletje, preko katere zgodovina vseh časov ne bo mogla, da bi jih ne vodila v seznamu velikih dogodkov.

Tintorettove podobe po večini v velikih formatih, komponirane v strastni razgibanosti teles in figur, krajin in arhitektur, ki so zdaj pričarane v veselju in smehu in joku, ljubezni in boju in smrti, temi in grozi, svetlobi in soncu...

Taka je umetnost v življenju tako samotarskega in skromnega in tako pridnega

Ernest Tomašević - Zgradba - Risba

umetnika. Niti ni utegnil vsaj za kak dan zapustiti za časa svojega telesnega življenja svoj rojstni kraj — Benetke. Za Michelangelovo gigantsko umetnost, ki je v originalih nikoli ni videl, se je navduševal in se pri njej oplajal, po skicah potujočih umetnikov in po odličnih njegove plastike. Že po tem se vidi, kako prostran in bogat je bil njegov notranji svet, da je črpal vso umetniško moč iz njega.

Dočim se je njegov malo starejši kolega Tizian, ki je bil tudi nekaj časa njegov učitelj, potapljal v slavi in bogastvu, časti in moči — saj je bilo na primer pod smrtno kaznijo prepovedano izvoziti njegove slike iz beneške republike brez njegovega in oblastnega dovoljenja — se je skromni Tintoretto boril dan in noč sam s seboj in z bogovi, ki mu niso bili za časa življenja naklonjeni. Proti koncu svojega življenja je dosegel nekaj priznanja, kljub silnemu blesku nedosegljivega Tiziana vendar pa še daleč ne zasluženega.

Jacopo Robusti Tintoretto je umrl v Benetkah leta 1594. v starosti 76 let.

Potrebno je videti tako in vsako dobro razstavo. Kako se človek pomladi in poživi v njej — prime ga taka želja po delu, da komaj čaka, da pride domov, dočim bi se po slabi in zlagani umetnosti od studa skrtil pred samim seboj.

Z veliko vero in novim spoznanjem sva se s tovarišem pripeljala v našo lepo, čeprav skromno Ljubljano. Videla sva veliko, doživela in občutila — naučila pa nič, ker med zgodovino in rastočim življenjem v umetnosti je smrt in trohnoba...

Benetke, v novembru 1937.

Ivo Režek - Čipkarica - Risba

Zoran Mušič

DVANAJSTA RAZSTAVA „HRVAŠKIH UMETNIKOV“ V ZAGREBU

Znana skupina »Trojica« (Babić—Becić—Miše) se je po razidu, ko sta ostala v njej le Babić in Becić, formirala v grupo »Hrvaških umetnikov«. Letošnjo njihovo razstavo tvori še enajst slikarjev in kiparjev (Antunac, Augustinčić, Bulić, Junek, Hermann, Kerdić, Motika, Režek, Šeferov, Šohaj in Tomašević), ki so se več ali manj posrečeno strnili v ta krog.

Ljubo Babić in Vladimir Becić spadata med ustvaritelje modernega slikarstva pri Hrvatih. Babić — čigar dramatskih peripetij dolga pot je šla od secesionizma in nacionalno-herojske dobe, preko iskanj v kolorizmu, do današnje izpovedi v objektivni realizem — je hodil izven glavne struje, ki sta ji dala tok rano umrla Račić in

Vladimir Becić - Prodajalka rož - Risba

Kraljević skupno z mladim Becićem. Ti trije so prvi spregovorili o impresionizmu in njihova umetnost je bila odločilnega pomena za vse poznejše generacije (Uzelac, Gecan, Trepše i.t.d.). Šele v novejšem času so se mladi odmaknili njihovem vplivu, se približali novemu Parizu, predvsem francoskemu kolorizmu, na nasprotni strani pa so se formirali v povsem drug pravec socialne umetnosti za dokumentacijo današnje življenjske stvarnosti (Hegedušić z »Zemljo«).

Ze omenjena »Trojica« je imela novembra 1930 svojo prvo razstavo. Vsa naslednja leta je vabila v svoj krog kot goste tuje umetnike (Pechstein, Skoczylas — Pavlovec, mlada slovenska grafika), kar je sicer lokalnemu pomenu dalo zanimivejše obeležje in poleg drugih inozemskih razstav afirmiralo Zagreb kot naš likovni center. Letošnja razstava je z onimi, ki so jih prirejali tudi v provinci, dvanajsta po vrsti in je, kakor v gotovi meri že lanska, ponovno izpovedala svoj izrazito ideološki program v hrvaškem likovnem ustvarjanju.

Ce je »Trojica« bazirala še predvsem na artistskih načelih, je današnja skupina od nje šla v toliko vstran, da je proklamirala osebni hrvaški likovni izraz. Z Babičevimi

besedami: graditev narodne kulturne posebnosti. »Naš izraz ni v tem, da bi se slikale »lepote našega Jadrana« ali »zagorske gorice«..., kar bi se zunanje ilustriralo na platnu, temveč je v tem, da se z našo, prav našo ustvarjalno fantazijo vidi, doživi, hoče, zna ali mora stvarnost realizirati po diktatu naše krvi. Po tem diktatu šele postane izraz hrvaški naš, ker »hrvaški« ni neka firma, ki se obeša, kadar je to dobro in donosno, temveč je to postulat našega notranjega likovnega izražanja...« (Babić: G. Courbet, »Ars« 1937.)

S tem je »Zemlja«, — in njen podravskega profila Hegedušičeve hrvaško-socialne stvarnosti, potenciranega realističnega prikazovanja podravskega kmeta, živečega v gnoju, ušivega in okornega v žalostnih razmerah našega časa, Breughelsko doživljenega, z otipljivo Grossovsko noto degeneriranega dvajsetega stoletja — dobila v novi grupi ideološko sorodno koncepcijo. Dočim je tendenca »Zemljašev« socialno usmerjena in pretirano poudarjena, se kaže Babićevo hrvaško obeležje v težnji objektivnega realističnega prednašanja. Saj vsaka formulacija gotove ideje, sloni brezpogojno na bazi objektivnega realizma. Vsako stvarnost je mogoče izpovedati le z realnim prednašanjem vsakdanjih, enostavnih, toda resničnih njenih elementov. Babić, ki že vrsto let poudarja svojstven hrvaški slikarski jezik, ki je v tem jeziku poizkušal spregovoriti v dalmatinskih krajinah korčulanskega kanala, je na tej razstavi s svojim »Zagorskim pejzažem« spregovoril trpko resnico malih viničarjev, zakopanih v vinogradih. Povezal je slikarsko-artistično realizacijo najenostavnejših lokalnih intonacij z dramsko podano realnostjo težkega ozračja Hrv. Zagorja.

Režkovi »Škornji in koruza v košari« so v svoji enostavnosti ravno tako izraz neke stvarnosti, kot Babićeva množica ljudi na političnem zborovanju ob robu posavske vasi, kjer so otroci splezali na drevje v ospredju slike, kar ji daje duhovito posrečen ornament, — le da je Babić tu v nasprotju z Režkom na višji stopnji likovne dikcije. Čeprav je pri Motiki v rešitvi bele atmosfere mestnih ulic z igro črnih oziroma pisanih zastav igral odločilno vlogo likovni moment, more v gotovem okolju biti tudi to dokument stvarnosti ter je lahko ravno toliko svojstven in blizu hrvaškemu izrazu, kot so Hegedušičeve blatne ulice podravske vasi, kjer eksekutor žene zadnjo kravo iz hleva dvanajstčlanske družine.

Do tu — z Babićem, Becićem, Režkom in Motiko — skupina ustreza svojemu programu, dalje pa najbrže ni posebno posrečeno sestavljena. Napravljaja vtis, da se je marsikaj izpregledalo in popustilo zaradi števila, da bi v kompleksu zagrebških politično-umetniških sporov in trenj vsa grupacija izgledala močnejša.

Šohaj, ki je kot gost razstavljal na letošnji razstavi »Neodvisnih« v Ljubljani, je brez dvoma najtalentiranejši v mladi hrvaški likovni generaciji. Preveč je zaposlen s samim seboj v graditvi slike, da bi hotel misliti na idejne formule, družabne in

Krsto Hegedušić - Mešetarji - Risba

Bruno Bulić - Punčka z vrči - Risba

politične, v svoji okolici. Podobno je z Bulićem ter Junkcem, ki živi stalno v Parizu in je neposredno inspiriran od vsega, kar se tam dogaja, dočim Hermann in Šeferov ne spadata v ta okvir.

Plastika je na razstavi premalo zastopana, da bi ji mogla dati dovolj poudarka v smislu napovedanega programa. Kerdičeve reliefne miniature ne morejo biti za to merodajne, Augustinčič je preveč fragmentarno zastopan, da bi njegova razstavljena plastika podprla vse kar Babić z Becićem ne more. (Augustinčič je tekom zadnjega leta postavil tri velike spomenike in dobil razen tega še tri prve nagrade za spomenike: Pilsudskemu v Katovicah, Orquizu v Buenos Airesu in Skenderbegu v Tirani. Hrvaškemu kiparstvu sta Meštrović in Augustinčič postavila zavidno mesto v svetu.)

Da so nekateri razstavljalci le mimoidoči gostje na razstavi, tega se v grupi zavedajo. Uspeh je nedvomno dosežen. Počakati je treba, v koliko bo še bolj pozitivno vplival čas, ki je v sedanjih političnih razmerah izpovedanim težnjam gotovo naklonjen. Do katere meje pa je vezanje likovno-umetniških vprašanj v politično in družabno ideološke vezi dobro, t. j. neškodljivo, pa ostane nerešen problem.

Ivan Meštrović - Faun - Litografija

IZ UMETNIŠKEGA SVETA

Slikarja Maksim Sedej in Stane Kregar in kiparja F. Smerdu in Stane Dremelj priredijo razstavo svojih del v Ljubljani, spomladi 1938.

Stane Kregar, je z uspehom razstavljjal na razstavi »Tvorbe« v Pragi.

Zoran Mušič razstavlja skupaj z zagrebškim slikarjem Franom Simonovićem od 12. do 22. decembra v paviljonu »Cvijete Zuzorić« v Beogradu.

Veliko zanimanje za likovno umetnost v današnji Rusiji izpričuje nameravana razstava — samoukov — slikarjev in kiparjev, ki bo v Moskvi in za katero je prijavilo svoja dela nad 5.000 oseb, zlasti kmetov.

Umetniški klub v Mariboru je v okviru umetnostnega tedna od 21. do 27. novembra priredil tudi umetniško razstavo, na kateri so razstavili svoja dela sledeči slikarji in kiparji: Fran Golob, Karel Jirak, Ivan Kos, Zoran Mušič, Albert Sirk in Vladimir Stoviček.

Pri razdelitvi nagrad, ki so bile ob tej priliki razpisane, je prejel prvo nagrado Zoran Mušič (1.500 din), drugo nagrado Albert Sirk (1.000 din), tretjo nagrado Ivan Kos

(500 din). Nagrado banske uprave za študijsko potovanje (3.000 din) pa je prejel Karel Jirak.

V žiriji so bili Ivan Zorman, dr. Ivo Šorli in dr. Maks Snuderl.

Prvotni program kluba je bil, da se na umetnostnem tednu priredi splošna slovenska umetniška razstava, da bi se s tem manifestirala visoka stopnja slovenske likovne umetnosti, kar bi bilo zlasti v obmejnem Mariboru že iz nacionalnih razlogov velike važnosti. Iz neznanega vzroka pa se to ni zgodilo in se je razstava omejila samo na zgoraj navedeni krog razstavljalcev.

V Beogradu je bila 15. novembra otvorjena velika razstava poljske likovne umetnosti. Razstava je pod pokroviteljstvom kneza namestnika Pavla in predsednika poljske republike.

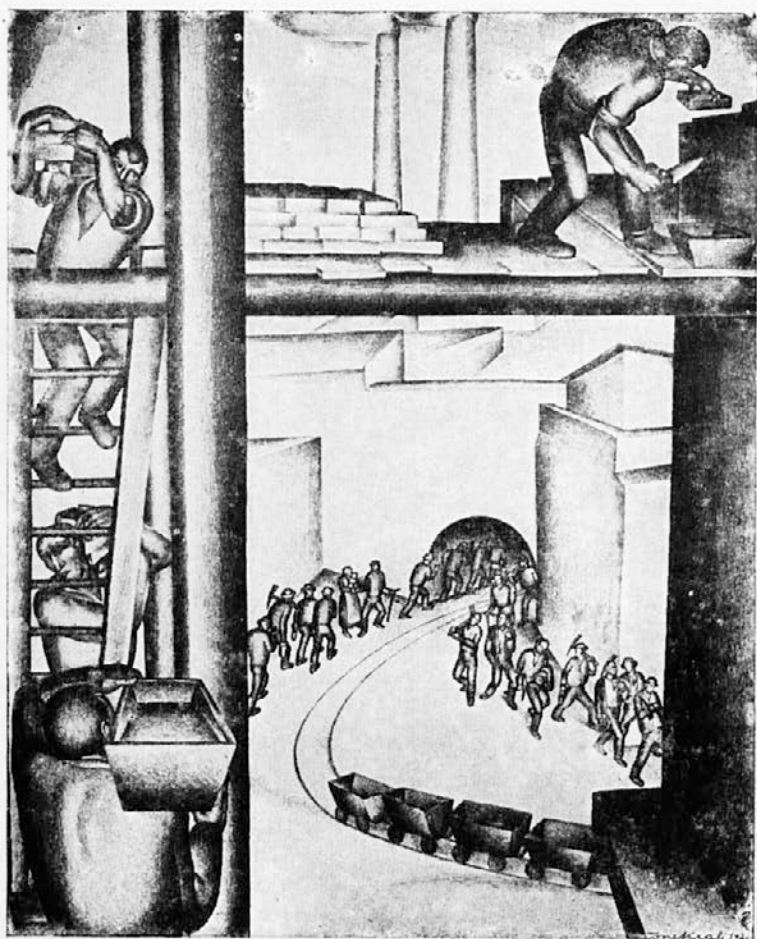
Pri razdelitvi nagrad za izdelavo načrtov (modelov) za nove kovance so prejeli nagrade naslednji Slovenci: kipar Vladimir Stoviček tretjo nagrado (4.000 din) za izdelavo lika Nj. Vel. kralja Petra II. in kipar Stane Dremelj iz Ljubljane nagrado 1.500 din. Za izdelavo stiliziranega grba kraljevine Jugoslavije je prejel drugo nagrado (4.000 din) arhitekt E. Ravnikar

Ljubo Babić - Toledo - Litografija

iz Ljubljane in nagrado 500 din Borut Hribar iz Maribora. Za izdelavo krone s številko in napisom s stiliziranim okvirnim vencem je prejel 500 din Stane Dremelj. Za izdelavo alegoričnih slik za denar so prejeli kipar Lojze Dolinar iz Beograda 2.500 din, kipar in slikar Tone Kralj iz Ljubljane 1.200 din in odkup

osnutka (500 din), Stane Dremelj odkup osnutka (500 din) in Sarnica iz Maribora odkup osnutka (500 din). Tekmovalo je skupno 70 konkurentov iz vse države. V celoti se bo izplačalo umetnikom 75.500 din, od česar odpade na slovenske udeležence natečaja 15.200 din.

Tone Kralj - Delo - Litografija 1929

Miran Jarc

SPOZNANJE

Teško je živeti na svetu, s sveta ne moreš
četudi poješ in kadilnico vihtiš
v čast bogovom, ki jih kličeš,
da bi te potolažil njihov paradiž.

V zadnji prepad svojega mračnega srca
si se pogreznil, da bi vanj se skril
pred raztrganim obličjem sveta,
pa tudi v sebi se nisi spočil.

Zavpij, nemi tožnik, svojo žalost v svet,
razpni črno nebo iz sebe nad zemljo,
da bodo vse zvezde preteklosti mrknile
in bo vsemu, kar živi, hudo.

Predolgo si si vest spraševal,
pozabil si, da nisi več mlad,
prepozno si prišel sejat:
od tega ti je srce bolno.

* France Gorše - Ples - Risba 1937

Božidar Jakac je prejel iz Amerike naročilo za dva portreta Jurija Vege in Franceta Prešerna. Sliki bosta krasili veliko jugoslovansko dvorano v »Cathedral of Learning« v Pittsbourghu. Potrebna sredstva za izvršitev naročenih del bodo zbrali ameriški Slovenci.

V Carnegievem Institutu v New-Yorku je bila pravkar zaključena 35. mednarodna razstava slik. Ob tej priliki so bile tudi razdeljene nagrade in sicer so prejeli v naši veljavi prvo nagrado 50.000 din Georges Braque (znani francoski mo-

dernist), drugo nagrado 30.000 din italijanski slikar Felice Casorati, tretjo nagrado 20.000 din nemški slikar Josef Pieper. Častna priznanja, ki pa so tudi zvezana z »manjšimi« denarnimi nagradami so prejeli Oskar Kokoschka iz Prage (15 tisoč din!), Pedro Granhsal iz Barcelone (10 tisoč din!) in Marcel Cromaire iz Pariza (5 tisoč din). Carnegieva ustanova ima poseben odsek, ki se bavi izključno le s prirejanjem mednarodnih razstav. Dela izbire poseben strokovnjak, ki potuje po Evropi in nosi ustanova sama tudi vse prevozne stroške tja in nazaj. Češki slikarji so bili na

Miha Maleš - Poceselnica - Risba 1929

teh razstavah že pogosto zastopani, Jugoslovani dosedaj še ne. V tem pogledu bi moralo podvzeti iniciativo ministrstvo prosvete.

Po informacijah, ki jih je prejelo uredništvo naše revije direktno od Carnegieve ustanove v New-Yorku, se sprejmejo na te mednarodne razstave izključno le dela živčih modernih sodobnih slikarjev in kiparjev, glede izbire del pa odloča ustanova sama, stvar posameznih ministrstev držav, ki želijo biti zastopane na razstavi, pa je, da posreduje stik med ustanovo in v poštev prihajajočimi likovnimi umetniki.

V Kairu bo ob slavnostni poroki egipčanskega kralja Faruka prirejena velika razstava francoske likovne umetnosti.

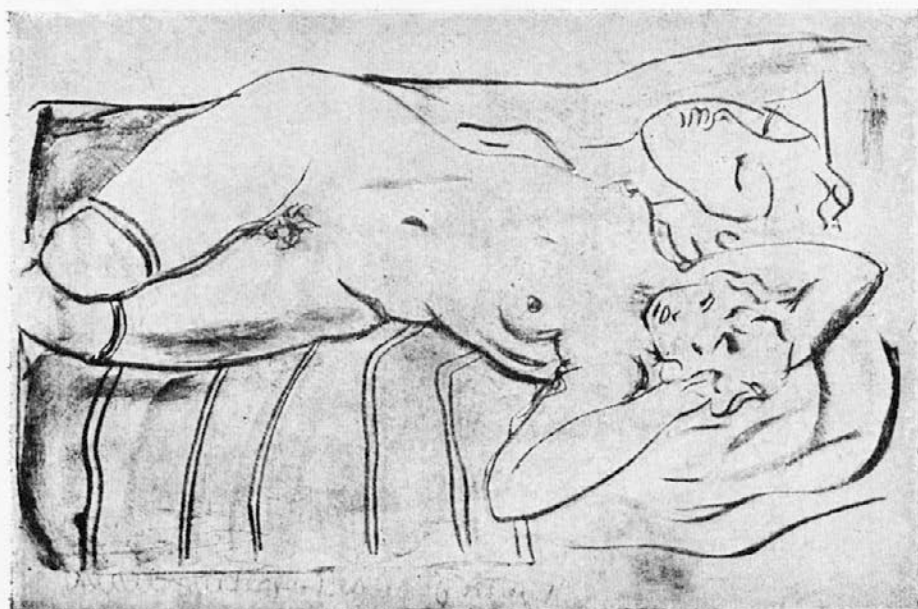
Dne 25. oktobra je bila seja širšega odbora za postavitve spomenika kralju Aleksandru I. Zedinitelju. Od navzočih članov odbora je glasovalo 17 za Plečnikov načrt, 17 pa proti temu, da bi bil kraljev spomenik v Plečnikovih propilejah. Predsednik senator Ivan Hribar je izjavil, da je Plečnikov načrt sprejet, ker sta za ta načrt pismeno glasovala tudi nenavzoča člana odbora dr. Alojzij Gradnik in Anton Lajovic in je torej razmerje glasov 19 proti 17, kar je vzbudilo pri posameznih

članih odbora proteste, ker tudi ostali odsotni člani niso pismeno glasovali. Predsednik odbora je kljub temu ponovno ugotovil, da je Plečnikov načrt sprejet, nakar je sejo zaključil.

Češkoslovaški državni proračun za prihodnje proračunsko leto predvideva pod postavko »Umetnost« (literatura, gledališče, glasba in likovna umetnost) znesek 31 in pol milijonov čeških kron. Od tega zneska je določeno za likovno umetnost 4.600.000 Kč, od česar prejme Akademija za likovno umetnost 1.500.000 Kč, Umetnostno obrtna šola pa 1.600.000 Kč.

K NAŠIM SLIKAM

V današnji številki naše revije prinašamo številne risbe domačih in tujih mojstrov. Ob tej priliki smo uvrstili tudi Rodinove misli o risbi in barvi (Auguste Rodin, L'Art, Pariz 1919), ki so zanimive zlasti danes, ko je z moderno umetnostjo, kot je to na razstavi Šubicev pravilno omenil dr. Ložar, dobila risba vrednost samostojnega dela, dočim je bila risba pri starejših mojstrih in tudi še pri naših Šubicah, po večini priprava za sliko. Pred leti je že Rihard Jakopič oporekal besedam glede risanja (Izd. Cankar:

Miha Maleš - Na kanopeju - Litografija 1927 - Narodna galerija v Ljubljani

Obiski) in poudaril, da moderni umetniki niso risanja pozabili, le da se je pojem risanja spremenil pa tudi izpopolnil. Zanimivo je, da se Jakopičeve misli, ki so bile objavljene dobro leto po izidu Rodinove knjige, v mnogočem ujemajo z mislimi slavnega francoskega mojstra. Tudi Jakopič je ugotovil, da kadar govorimo o risanju, mislimo predvsem na Rafaelove jasne konture, dočim vidi modern slikar v naravi razen črte tudi ploskev in globino, luč in barvo, predvsem pa duha. Stvar umetnika je, da poudari to ali ono, kar se mu pač zdi v vsakem slučaju važnejše. Po Jakopiču slikar lahko išče točnih krepkih črt, ali morda dekorativnih ploskev, dočim določne linije še nikakor niso risbe.

Češko slikarstvo v začetku 19. stoletja je predstavljala prva generacija učencev novo ustanovljene praške akademije: Antonín Mánes (1784—1843), František Tkadlík (1786—1840) in Josef Navrátil (1798—1865). Mánes je bil prvi pobornik novodobnega češkega krajinarstva z izrazito romantično noto. Tkadlík po formi klasicist, po duhu romantik, je bližji nazarencem, ki jih je spoznal za časa svojega bivanja v Rimu. Pozneje je bil rektor praške umetniške akademije, kjer je bil učitelj Josefu Mánesu, sinu Antonína Mánesa, kasnejšemu genialnemu slikarju velikega formata in borcu za osvoboditev češkega slikarstva od ponižanja in umetniške ozkosrčnosti.

Josef Navrátil se je že v početku svojega umetniškega udejstvovanja boril proti literarni struji v slikarstvu in je bil slikar priljubljenih krajin očarljive barvitosti, s katero je češko slikarstvo povezal na 18. stoletje, ki je tedaj v Pragi ponovno oživel v tako imenovanem drugem rokoku. Mojstrove slike v mnogočem spominjajo na njegovega velikega francoskega sodobnika Honoréja Daumiera.

Proti impresionizmu v češkem slikarstvu, ki mu je bil Antonín Slaviček veren in dosleden apostol, so se v prvem desetletju tega stoletja borile tri umetniške skupine: klub »Osma« (Emil Filla, Bohumil Kubišta, Vincenc Beneš, Antonín Procházka, Otokar Kubín (Coubine), katerega člani so po razidu vstopili v »Mánesa«, iz tega društva odpadla »Skupina upodablajočih umetnikov« in skupina »Tvrdošijný«.

Te tri, po duhu sorodne umetniške skupine, predstavljajo avantgardo češkega slikarstva v predvojnih letih in prvi dobi po prevratu. Obenem z »Osma« je v Parizu delovala Matissova skupina fauvistov (divjakov, poleg Matisa še Vlaminck in Derain), v Dresdenu pa skupina nemških ekspresionistov »Brücke« (Karl Schmidt-Rottluff in Max Pechstein).

Skupini »Tvrdošijný« je pripadal tudi Rudolf Kremlíčka (1886—1931), ki se je kmalu odpovedal svetlotemnim tonom in se kratko pred svojo smrtjo spreobrnil k

Zoran Mušič - Spokorniki - Risba 1935

barvnemu izražanju po načinu francoskih fauvistov. Kremljčka je razstavljal tudi v Ljubljani 1924. leta na razstavi »Mánesa«. Njegova pomembnejša dela hrani Moderna galerija v Pragi.

Jan Preisler (1872—1918) je iz generacije devetdesetih let, ki je gradila na dognanjih impresionizma — tega zadnjega stadija realizma s pozitivnim pojmovanjem sveta in materialističnim kozmičnim nazorom — obenem pa si je že izbrala impresionizmu tuje cilje. — Preisler, najsi sam velik mojster barve, se ni zadovoljeval z barvnimi dojmi in analizami impresionistov, niti ga ni zapeljala krasna linija, čeprav je bil sam izreden risar. Preislerjevo stremljenje je šlo za sintezo linije in barve v monumentalni kompoziciji. Vsebinsko predstavljajo njegove slike zasanjani, pravljичni svet, ki ga obvladuje harmonija mojstrovih vizij, dočim je barva smela, irealna in hotena, tako da se že dotika ekspre-

sionističnih stremljenj. Preisler je nekako na prehodu od impresionistov k ekspresionistom, ali z drugimi besedami poimpresionist, če je taka opredelitev sploh potrebna. Tudi dela tega mojstra so zbrana v praški Moderni galeriji.

V bolgarski likovni umetnosti je, enako kot pri nas, šele po svetovni vojni prišlo do pravega razvoja sodobnega slikarstva. Danes so v bolgarski moderni umetnosti zastopane vse struje od koloristov, konstruktivistov, kubistov in nadrealistov, pa do slikarjev sodobne stvarnosti in socialne tendence. Zadnji struji pripada tudi Aleksander Zéndov, ki je član skupine »Novi hudožniki«, ustanovljeni 1931 v Sofiji. V februarju minulega leta je Zéndov razstavljal tudi v Ljubljani na I. razstavi bolgarske grafike s številnimi kvalitetnimi risbami.

Miha Maleš - Otrok z račko - Risba 1927 - Privatna zbirka v Kamniku

REVIJE IN KNJIGE

Umetniški pregled, Beograd. Uredništvo in uprava: Muzeja kneza Pavla. Urednik Milan Kašanin z uredniškim odborom (Miodrag Grbić, Djordje Mano-Zisi, Todor Manojlović, Jozo Petrović). Revija izide desetkrat na leto in velja 200 din letno. Tisk v cirilici, format velika 4°. Izšla je 1. številka I. letnika, ki je razkošno opremljena in tiskana na prvovrstnem krednem papirju za umetnostni tisk. Poleg pozdravnih besed kneza namestnika

Pavla, prinaša urednikov uvod, razpravo Todora Manojlovića o El Grecu, zatem vrsto člankov iz področja arheologije, numizmatike, vede o preprogah in drugih panog umetnostne obrti, ureditvi vrtov in nekaj vesti iz umetniškega sveta ter bibliografskih podatkov. Poseben članek T. Manojlovića je posvečen umrlemu dalmatinskemu slikarju Ignjatu Jobu, o katerem je poročala tudi naša revija.

Revijo krasi preko 40 ilustracij in 1 barvna priloga El Grecovega Laookonta iz privatne zbirke kneza namestnika Pavla.

Volné Směry, izdaja Društvo upodabljajočih umetnikov »Mánes« v Prahi II., Riegrovo nabřeží. Urednik Emil Filla z uredniškim odborom (J. Fagner, Vlad. Novotný, V. Špála, J. Styrský, J. Wagner). Revija je tiskana v velikem formatu na krednem papirju za umetnostni tisk, izhaja mesečno in velja za inozemstvo 130 Kč letno.

Pravkar izišla 1. do 2. dvojna številka XXXIV. letnika prinaša na uvodnem mestu spominske besede za pokojnim častnim članom »Mánesa« prezidentom Masarykom, ostali del revije pa je po večini posvečen francoski umetnosti. Tudi pri nas znani umetnostni zgodovinar A. Matějček je prispeval zelo tehtno in obširno razpravo »Francoska umetnost in mi« (Čehoslovaki), ki jo spremlja okroglo 50, po večini celostranskih reprodukcij umetnin vseh pomembnejših francoskih mojstrov od impresionizma dalje. Štiri priloge (Manet, Pisaro, Cézanne, Gauguin in Picasso) so v barvah. Ostali del revije je posvečen zadnji veliki francoski razstavi ob petdesetletnici »Mánesa«, o kateri smo na tem mestu že poročali. Objavljeni so vsi pozdravni govori ob otvoritvi te razstave. Revijo zaključujejo zanimive vesti iz umetniškega sveta.

Hrvatska revija, Zagreb, Matičina ul. 2 (urejuje dr. Mile Starčević). 11. številka tekočega desetega letnika prinaša poleg drugega zanimivega gradiva tudi reprodukcije del naslednjih hrvaških likovnih umetnikov: Ljubo Babić (Posavska vas), Vladimir Becić (Krajina), Bruno Bulić (Starka), Ivo Režek (Skornji). O slikah glej Mušičev članek v naši reviji.

Ljudska umetnost.

Zanimivo razpravo iz tega gradiva sta napisala dr. Rajko Ložar in Boris Orel z naslovom »„Mali kruhek“ in drugi podobnjaki na Slovenskem«, ki je izšla tudi kot posebni odtis iz Etnologa, glasila Etnografskega muzeja v Ljubljani (8°, broširano, subskripcijska cena 25 din. Naročila sprejema Boris Orel, Ljubljana, Jugobanka, Gajeva ulica 3). Študijo spremljajo številne lepo uspele ilustracije. Avtorja sta s to razpravo doprinesla tehten in važen prispevek k narodoslovnemu raziskovanju slovenske ljudske umetnosti in je le obžalovati, da prilike niso dopuščale piscema obdelati to nad vse zanimivo gradivo v celoti in na širšem prostoru, kar bi dalo pri temeljitem poznavanju obravnavanega predmeta, ki ga kaže že ta kratka razprava, pomembno in koristno znanstveno delo. To bi bilo potrebno tembolj, ker obrt izdelovalcev

Maksim Sedej - Risba 1936

bela vrana pleše

v pokrajini med hišami po gorah
sneg leži
v tem času prašiče koljejo
v tem času po kolinah diši

tudi tam — — — tam je sneg
joj! le da tam ljudi
PRAŠIČI KOLJEJO
tam sneg krvavi . . .

črne krvave in bele so jame —
sladka in grozna je smrt
otrok objema praznino — ne mame
očeta in mater objela je prst

smeh v zobeh strah v očeh
vstajata iz jame —
duh po kolinah in ples bele vrane
sta v nas v gosteh . . .

Frančišek Smerdu - Risba h kompoziciji - 1937

Božidar Jakac - Moj oče - Risba 1935

vanja »malih kruhkov« in drugega podobnega peciva izumira, zbirke modelov in peciva se izgublja, tako da bo kasneje s težavo zasledovati posamezne probleme te panoge domače ljudske umetnosti. Zasluga obeh avtorjev je, da sta vsaj v tej zgoščenini in jedrnatih razpravi zbrala vse važnejše podatke, ki so potrebni za podrobnejši narodopisni študij kruhkov, ki je bil, vse do izida pričujoče razprave, pri nas še neobdelano poglavje. V razpravi sta si pisca delo delila, tako da je dr. Ložar obdelal snov po ornamentalno in dekorativno-umetniški plati, Boris Orel pa z mitološko-pomenoslovnih vidikov.

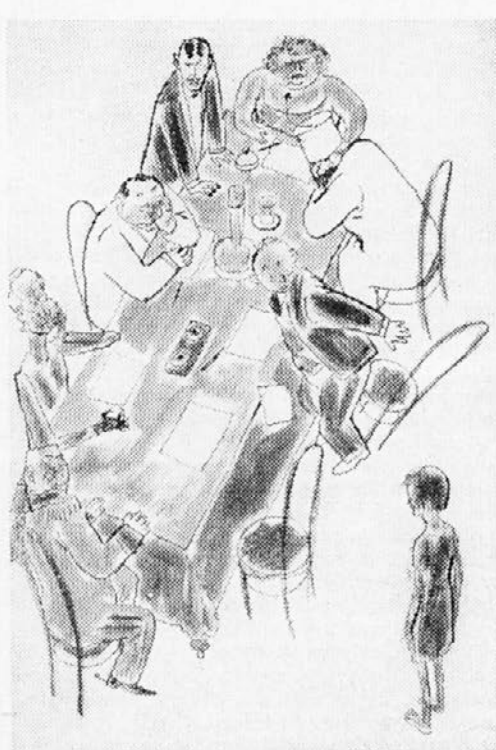
Prvi del študije, ki jo je napisal dr. Ložar, prinaša najprej splošne podatke o »malem kruhku« in sorodnem pecivu, tehniko izdelovanja z navedbo opuščenih in še obstoječih delavnic z opisom modelov in vseh zbirk, kjer se le-ti nahajajo. Posebno temeljito je obdelano pecivo iz modelov, ki je umetnostno zgodovinsko in po umetniški vrednosti zanimivejše, kot pa prostoročno

izdelano pecivo. Najvažnejši del dr. Ložarjevega članka pa tvori vprašanje avtohtonosti in izvirnosti kruhkov, kjer je dr. Ložar s podrobno znanstveno preiskavo na podlagi formne in stilne analize posameznih modelov in grupiranja njih zelo nadarjenih izdelovalcev (Franc Kos!) dokazal, da mali kruhek ni importirana in od vzhodno-alpskih Nemcev izposojena zadeva, pri katerih smo povzeli kvečemu kak figuralni motiv, marveč gre za pristno izvirno slovensko pecivo in pecivne običaje. Na to ugotovitev naveže nato pisec še motivno-zgodovinski opis (prevzeti motivi, motivi po predlogah in po naravi), s časovno ugotovitvijo nastanka posameznih skupin kruhkov, katerih najstarejša sega v drugo polovico 18. stoletja.

Drugi del razprave izpod peresa Borisa Orela je predvsem na podlagi obširne strokovne znanstvene literature in vpoštevaje sodobne izsledke tujih narodoslovcev, pojasnil kako razlaga svetovno narodoslovje podobnjake (lep, po piscu uvedeni,

slovenski narodoslovni izraz za kruhke in malo pecivo! Nemško Gebildbrot). Zatem pa je na podlagi poročil, zapisov in ustnih izročil deloma še živečih poznavalcev kruhkov in pecivnih običajev, ki sta jih pisca z velikim trudom zbrala po večini na licu mesta, skušal utrditi vse ono, kar daje kruhkom globljo vsebino, zlasti v kulturno-mitološkem pogledu. Zal nam prostor ne dopušča, da bi na tem mestu obširneje obravnavali vsa Orlova dognanja, ki so nad vse zanimiva za spoznavanje sveta slovenskega kulta in mitosa. Posebno važni so izsledki pisca pri tako imenovanem »k r a j č k u« iz Dražgoš in Selc, ki je po pisčevih ugotovitvah po obliki in pomenu najbolj živ in svojstven gorenjsko-slovenski podobnjak, ki mu tudi v svetovnem narodoslovju verjetno ni primere. Razpravi obeh piscev je dodan še kratek résumé v nemškem jeziku in popis poročnih običajev v Prištini od Svetislava Dušanača.

Da opozorimo tudi naše čitatelje na važna dognanja obeh piscev, prinašamo v naši reviji nekaj reprodukcij slik slovenskih po-

Aleksander Žendov - Seja dobredelnega društva - Risba

Slovenska ljudska umetnost - Veliki parkelj iz Selc

dobnjakov in s tem tipičen primer izrazito domače, lepe ljudske umetnosti, ki jo danes dosti premalo poznamo. **Bn.**

DVE RAZSTAVI V PARIZU

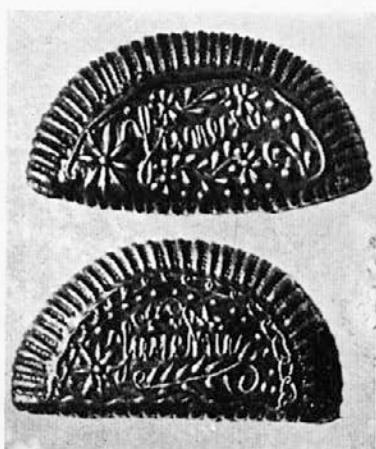
V Parizu se vršita istočasno dve veliki likovni razstavi. Ena v Mali palači, kjer razstavljajo mojstri neodvisne umetnosti (Maîtres de l'Art Indépendant) in kolektivna razstava Van Gogha, čigar dela so razstavljena v Novem muzeju na Tokijskem nabrežju.

V Mali palači razstavljajo slikarji in kiparji, ki jih je kritika v zadnjem polstoletju pogostokrat imenovala za revolucionarje, ki jih je pa vzlic temu smatrati za prave naslednike velike francoske in moderne smeri. Saj je postal Pariz od začetka tega stoletja dalje zopet shajališče intelektualcev iz vsega sveta.

Likovni umetniki, ki tamkaj razstavljajo, niso opredeljeni po svoji likovni smeri. Eni, kot na primer Segonzac, H. de Waroquier, Vuillard, Bonnard, Derain, Matisse, Vlaminck, Maillol, Despiau in drugi, so izšli zmagoviti iz te velike demonstracije, prirejene v proslavo sodobne francoske umetnosti. Drugi pa (Maurice Denise, Desvalliers) so prestali preizkušnjo z nekoliko manjšim uspehom. Ob celotnem pregledu

razstave imamo zavest, da se sodobna umetnost po vseh preizkušnjah in poizkusih vrača zopet k tradicionalnemu ritmu. Ti poizkusi, ki so jim nadeli različna imena kot kubizem, surrealizem i.t.d., so hvalevredni podvigi iskanja in bojev za novo formo, iz katerih so se rodile resnične, močne osebnosti, pomlajene in poživljene. Na splošno govorimo, da je težko ocenjevati sodobno umetnost, toda lahko trdimo, da bi se nam zdelo čudno, ako ne bi prišli na častna mesta v galerijah poleg Poussina, Chardina, D'Ingrisa in Daumiera mnogi razstavljalci iz današnje Male palače. Iz vsega se da sklepati, da današnja umetnost ni dekadentna, temveč da je polna sile in poleta. Ta trditev se nam zdi važna za mlade zato, da obdržijo svojo energijo in svojo silo svežo za nadaljnje delo.

O razstavi Van Gogha se je že zelo veliko pisalo v pariškem tisku. Imamo pa vtis, da se je kritika bolj zanimala za bele okvirje in za napise, kakor pa za dela sama. Na splošno se je posvetila večja pozornost organizaciji in zunanji formi razstave kot pa vsebini Van Goghovih del. Tudi glede izbire razstavljenih del dvomimo, če podaja razstava pravo sliko Van Goghove osebnosti. Van Goghova umetnost je umetnost nemira in duševnih pretresljajev, kar pa na razstavi, ki je bolj znanstveno aranžirana, ne pride v celoti do izraza. Predno pridemo v glavno dvorano, kjer so razstavljena glavna Van Goghova dela, pokrajine, portreti in tihožitja, vse platna mogočnega učinka, gremo skozi nekaj dvoran, v katerih je podana umetnikova inspiracija in

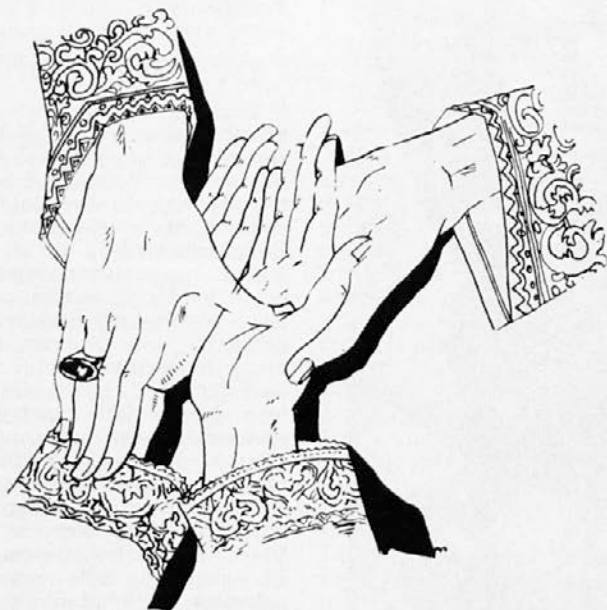
Slovenska ljudska umetnost - Krajčka iz Selo

njegovi vzori (Rembrandt, Gustave Doré in Delacroix), kakor tudi njegove studije in risbe. Na stenah so primerni napisi, ki vodijo gledalca in ki so po večini povzeti iz Van Goghovih dopisov. Vse je organizirano precej nazorno in dovtipno, a vendar preveč znanstveno in ravno ta znanstvena stran razstave ovira, da bi prišla do polne veljave nemirna osebnost velikega Van Gogha.

HI—

Popravi!

V 3. do 4. številki »Umetnosti« popravi na strani 60 pri članku »Izobčena umetnost« v drugem stolpcu, zadnje tri vrstice (Lovis Corinth) mesto »po dolgem napadu mrtvouda, ko je šel sproščenju nasproti«, v pravilno »po drugem napadu mrtvouda, ko se je že razkrajala«.

Miha Maleš - Posvečenje - Risba 1934

Za uredništvo: Miha Maleš. — Za Narodno tiskarno: Fran Jeran.

ZA DARILO, KAKOR TUDI ZA DOPOLNILO VAŠE KNJIŽNICE VAM PRIPOROČAMO SLEDEČE UMETNIŠKE IZDAJE NAŠE ZALOŽBE:

France Prešeren: Sonetni venec z izvirno, ročno kolorirano in od avtorja podpisano podobo Primicove Julije. Besedilo sonetov, ki je prirejeno po izdaji Prešernovih Poezij iz leta 1847, spremlja 29 izvirnih linorezov Mihe Maleša, dočim je uvod napisal dr. Rajko Ložar. Monumentalna knjiga, ki je bila deloma tiskana v Pragi, je izšla v omejeni numerirani nakladi. Cena v elegantno platno vezanemu izvodu 240 din.

Miha Maleš: Sence ali knjiga lesorezov in linorezov. To monumentalno delo, ki je edinstveno na našem knjižnem trgu, je izšlo le v tri sto numeriranih izvodih z avtorjevo signaturo in vezano na japonski način; vsebuje poleg uvoda, ki ga je napisal upravnik Narodne galerije Ivan Zorman, M. Maleševe avtobiografske pesmi in aforizmov o umetnosti — preko 150 slik. — Cena izvodu je 280 din.

Emil Schaub-Koch (Florenca): Miha Maleš. Je to najlepša biografija na našem knjižnem trgu. V razpravi, ki jo je napisal švicarski umetniški kritik, filozof in esteti svetovnega slovesa (sedaj profesor v Florenci), nam razčlenjuje tako različno Maleševo umetnost z evropskega vidika in jo prišteva k najvišjim dognanjem svetovne umetnosti. Monografija je elegantno vezana, ima večbarvno umetniško prilogo in so reproducirana v njej vsa najznačilnejša dela našega umetnika — preko 80 reprodukcij na najfinem krednem papirju. — Cena 70 din.

Vse knjige se naročajo pri Bibliofilski založbi v Ljubljani, Pod turnom štev. 5.

M. Selaković je v sarajevski politični in kulturni reviji »Pregled« obširno poročal o dosedanjem umetniškem delu Mihe Maleša, z reprodukcijo linoreza iz grafične mape »Golnik«. Pisec zlasti razpravlja o zadnji Maleševi monografiji, v kateri so zbrane reprodukcije vseh onih del, ki tematsko in likovno predstavljajo močno umetniško in likovno osebnost avtorja. Selaković polaga pri Maleševem umetniškem delu večjo važnost na dela s »svetovno temo«, to je na najizvirnejše slikarjeve osebne doživljaje, kot pa na teme krščansko nabožnih inspiracij, na katerih temelji študija prof. Schaub-Kocha. Po mnenju recenzenta bi moral pisec uvoda predvsem obdelati notranjo stran Maleševe umetnosti, da pojasni njeno ideološko opredelitev za stvarnost in življenje, za one nove likovno umetniške perspektive, ki so pri tem slikarju močno vidne. Ravno zaradi teh solidnih likovnih kvalit, likovno dograjenega slikarja, je Maleš poklican, da se razvije v takega socialno sodobnega slikarja, ki bo — brez hotene tendencioznosti — s svojim instinktom in slikarsko inteligenco lahko izrazil sodobno stvarnost v dimenzijah, ki presegajo okvir religioznih in izven življenja stoječih fantazij. Kot izraziti subjektivist in pesnik z lirskimi vibracijami, ustvarja Maleš impulzivno, toda efektno in se pogosto dozdeva, da je on v svojem delu sočasno dober slikar in dober liriki. Svoj obrt, naloge in tehniko materiala pozna v taki meri, da učinkuje spontano in prepričevalno pod notranjimi impulzi doživetih sublimacij.

Klišeje

vseh vrst izdeluje po risbah in slikah

Jugografika

Sv. Petra nasip številka 23

Pridobivajte nam
novih naročnikov

IVAN ROZINA

(PREJE „ORIENT“) TRGOVINA BARV IN LAKOV
LJUBLJANA

PRODAJALNA: Tyrševa (Dunajska) cesta številka 14, poleg trgovine
Schneider & Verovšek

Velika izbira kemičnih in oljnatih
barv, šolskih, študijskih in umetni-
ških barv. Firneži, laki, steklarski in
mizarski klej, šelak, špirit, špirit
denat, lužila „Arti“, tuši, pasteli ter
sploh vse slikarske in plesarske
potrebitve. Velika zaloga vseh
vrst vedno svežega mavca. Najni-
žje cene in najboljša postrežba.
TELEFON ŠTEVILKA 39-25